

«Արտասահմանի թերթերը բնականորեն կ'ըզադին «Բազմավեպ» ուղիքը և շատ քիչ բաշխուածութամբ, մտաւորականները ակնարկ մը ձգեւ կը հաճին կամ կը համարձակին... այդ կիսադարեան հանդիսին վրայ, ու այս մտաւորութեան այնքան այսպանելի է որքան ուրանալը ունոր պատկանած վանքին հեղինակաւոր գրեւորագործոցները: Ա'արժէքը ակապին որ արտասահմանի թերթերու հետ մեր սեղանի ընկեր ու բարեկամ ըլլա՞ր: «Բազմավեպ» ըր մանուսակը հիմա, նոր ուղղութեամբ մը այնքան համարեցի և սիրելի: Պատկաւորի անուաններ, Ալեքսանդր Երզնկեան, պատմական և հնարասական ուսումնասիրութեան թիւններով կը շնչեն զայն, կորսուած «գրական» աղու յիշատակները արթնցնելով մեր, ըստ ժամանակի պարագան մէջ, ու ասոնց ըզով զինքն ու մաքուր աշխարհագրագիտ մը, նոր քրքիւններ կը շտապեն ընկերական ու ազգային ամենափափակ հարցեր, անկեղծ ու անշահախոյիքով մենակեացի դատաստաններով հանդուստ: Բնաշխարհային հանգիս մը վերջապէս որուն նուազագոյն օգտակարութիւնն է, պահ մը մոռացում մեր շատ մը թերթերու բանագիրներու տպագրութեան, ու անկաքիշ րան չ'է կարծիս...»

Ապաշտարակային «Բազմավեպ»-ի նոր գրողներու շարքերն մէջ, չ'այդ Երեմեանն է որ գուր կը յայտնէ իբր տիրական պետք Ալեքսանդր կաշաւան նոր շարժման. գրեթէ ամեն պահին մէջ պիտի տեսնա՞ր առաջն ու զոգարեկ խմբագրականները, ազգային գլխաւոր ցաւերուն ու վերքերուն նուիրում, խոհեմ ու շրջակայեաց գրուածքներ, ուշագիշի՜ չ'գարելու մեր ժամագրոտած ու աւելի կամ նուազ մոլեակաւ թերթերուն և այնքան փափակութեամբ, որ զովմասցիլ զեփեւեփ մը պէս կ'անցնին սրբտի՜ր ու մաքի՜ր վրայէն, և հա-

մատ՝ մեր էն բոլոր մարերուն, բողոքելու բնական ճշտումը մեղքելու աստիճան:»

Արշալոյս 1901 №. 172

*

«Աւաղադիմութեան հրաւեր է կարգում և Մխիթարեան կղերջ: «Բազմավեպ» յունկարի համարում տպւած է մի յօդուած, որ ցոյց է տալիս թէ ինչպէս փոխվել են ժամանակները: Ահա ինչ է ասում հայ վանականը.

«Ներքէ է լծայեալ կեանքը. հերթէ է պարտաւելի և անտարբէր: յետմնացութիւնը՝ տապալու է հինը՝ հին տարիներու հետ...»

Ետո ուրախ ենք: Ժամանակի և զաղտփարի յաղթանակ ենք համարում հայ վանքի շէմքերից դուրս եկած այդ տղերք: Իսրի ժամի՜ լինի, կանեք մենք: Աշխատե՛լէք այդ ուղղութեամբ, լանք մի՜ խնայեք և հաւատացած եղէք, որ ձեզ հետ կը լինի թէ ժամանակը և թէ ժողովրդի համակրութիւնը:

Մշակ 1899 №. 19

*

«Եւրոպայում հրատարակվող մեր երկու վանական ամսագիրները վերջին շրջանից օտարերէնում սկսեցին ցոյց տալ մի համակրելի ձգտում՝ մոտենալ իրական կեանքին, խօսել մի միայն կաթմանգեղանքների: Այդտարիկաների լեզուով այլ և ժամանակակից հարցերի մասին: Մենք ժամանակին ողջունել ենք այդ նորութիւնը, որ առաջին անգամ մտաւորեց Վիեննայի Նանդեան Ամուրեան: Այժմ մենք անուշում ենք մի թուշ միջանկրութիւն վիեննայի: «Բազմավեպ» կողմից: Նա ամեն լանք գործ է զնում: «Աշխարհական» բովանդակութեան հանդուս և այդ բանի մէջ իր վիեննական եղբայրակցին «Եսթն սարի» յե-

տե թողնելու համար: Անկասկած է, որ երկու վանական ամսագիրները, գոնէ այժմ, իրանց այդ նոր ուղղութեան մէջ ներկայացնում են մակընթացութեան և տեղաւորութեան օրինակներ, և տեղաւորութիւնը անշուշտ, «Նանդեան Ամուրեան» կողմն է:»

Մշակ 1899 №. 67

*

«Մեր կողմէ բարեմաղութութիւններ աւելուրդ են «Բազմավեպ»-ի համար. զի չ'այդ գրական թերթերուն մեղուշան նաշագոյտն այնքան հաստատուն, այնքան անվիճելի զիբը մը բռնած է մեր ժամանակակից գրականութեան մէջ, և մանուսակ վերջին ժամանակներս այնքան զգալի բարեփոխումներ կրած է ամեն կերպով: Երբ գրեթէ անհնար է աւելին երեւակայել չ'այդ գրականութեանց այժմու պայմանին մէջ: Մենք անկեղծ գովանակութեամբ կ'հաստատենք որ վիեննական միջուկն օգտակար և արգիւնաւոր եղաւ Վիեննայի ամսագրութիւն, և զիչց ասորա զԲազմավեպ այն առաջնականորդ զիբքին որ միշտ էր իրաւունքն էր: Ալեքսէն զժուսրաշահ՝ և նրանկաւոր գրական ճաշակն անկամ կարող է այսօր լիուրէ յագուրդ գտնել Վիեննայի շարք մեծամարաւ ամսագրութիւն մէջ:»

Բիւզանդիոն 1900 №. 1024

*

«Ոչ միայն մեր վանական այլ և աշխարհական գրականութեան համար Ռուսներին, Գեղարեւելի հրատարակութիւնները յառաջադիմական նորութիւններ են որոնք իբր ժամանակի փոփոխութեան նշաններ, պէտք է ուշագրաւ դառնան: Անգարայիցի ժամանակակից և առանձնաւոր կեանքն ալ միանգամայն կը հաւաստէ թէ մեր

գրական էն մեծ հաստատու-
թիւնը նոր շրջանի մը մէջ մտած
է։ Այս յառաջողութիւններն մը
ընդհատ շարունակութիւնն մը
կը խոստանայ, վասն զի հայ-
ձեպի վիժումը չէ՛ այլ հանգա-
րորէն պատարասուած բնաշը-
ջումի մը գործ է ։»

Նոր կիսմը 1901 թ. 6

*

« Արդու-թեան գաղանկը ըմ-
բռնեց Վենետիկի « Բազմա-
վէպը », որ, ինչպէս շատ անգամ
տախճ էր ունեցել շեշտելու,
ամէն լանդ գործ է գնում ըն-
թերողներ շրջան գրուելու ։
« Բազմավէպը » իւրացանդիւր
համարի վրայ նկատել է խըմ-
բագրութեան լանդը. զգեղնիկ
արտաքին եւ հնար եղածին չափ
բազմակողմանի բովանդակու-
թիւն այս է այդ լանդերի հե-
տեւանքը. վերջերսման նկատելի
էն մասնաւոր լաւ նշաններ ուղ-
ղութեան մէջ. ամնագիրը շա-
խատում է գուրս գալ կրօնա-
կան ներ շրջաններէն եւ լինել մի
այս որպէս, որի համար կարեւոր
նշանակութիւն ունին չայ լե-
զուն, ազգութիւնը, գրականու-
թիւնը ։»

Մշակ 1901 թ. 25

*

« Elle (L'imprimerie de
St. Lazare) a enrichi l'an-
cien trésor intellectuel du
peuple arménien, en met-
tant au jour les travaux ori-
ginaux des membres les
plus instruits de la congré-
gation Mékhitariste, tels
que Mekhitar de Sébaste,
Tchamitch, Indjidji, Akontz
Kover, Avédikian, Tchakh-
tochakh, les frères Hurmuz,
Pacradouni, Aïvazovski,
Seth, Zohrab, Aucher,
Trentz, Zarbhanélian, Alish-
han, Erémian, Epriguijan et
tant d'autres, sans compter
la revue mensuelle *Pazma-
vel*, qui publie, depuis 1843,
des articles du plus haut
intérêt ».

« L'Arménie » 1901 թ. 155

« Բազմավէպի » վերջին 10-11
համարի ընթերցումը շատ մի-
թարիւր ապուստոսութիւն է թող
նուզ՝ Համարը կազմուած է շատ
հարկաւորութեան և հետաքրքրի-
ւածութեան յօդուածներն են
« Գրական նախաստուգներ »
մեր հասարակական գործիչների
այդ արտասու-մարտիրոսագրու-
թիւնը, (2. Երեմեան), Պատմ.,
նախորդներն Ս. Տիսարի
գրուածքների լուրջ աշխատու-
թիւնը (Ալլաշաճեան), Գեղար-
ւեստական բաժնից կան զեղեցիկ
թարգմանութիւններ, Շատ լաւ
կազմուած է մամուլի և գրական
նութեան տեսութիւնը (2. Երե-
մեան), « Ազգային քրոնիկը »
(2. Երեմեան), « Քաղաքական
շուսադրութեան հայոց » գող-
տորիկ արձակ բանաստեղծու-
թիւնը, Հայ ընթերցող և ին-
տելլիգենտ հասարակութիւնը
շատ երախտապարտ կը մնայ,
եթէ « Բազմավէպը » շարունա-
կէ այդ ուղղութեամբ գնայ ։»
Տարազ 1900 թ. 43

*

Չէ կարելի չի խոստովանել
որ Վենետիկի Միխիթարեանները
աշխատում են իրանյ ամնագիր
կենդանի և հետաքրքրական
գրքներ « Բազմավէպը » այլեւս
բացառապէս հնարասութեան և
բանասիրութեան նուիրում մի
ժողովրդու չէ, ինչպէս էր ա-
ռաջ. նա վերադրել է իրանիս (2.
« Կրօնական » տիւնը և ձգտում
է դասուել ժամանակակից կրօն-
քնն մասի մի հրատարակու-
թիւն ։»

Մուրմ 1901 թ. 1

*

Անըդհատ Բարեկիսխանս է
Ս. Կապարի ամնագիրը, չոր մաս
նազականակնի գաւառից զուտ
գրական գեղարուեստական
լիճագրութիւնը յայտարարում
է որ թողել է մի քանի անհա-
նելի (մանագեանների) համար
ամնագիր հրատարակելու միտք
և ուղում է ժողովրդական ըն-
թերցանութեան օրակն գաւա-
նայլ Արդու-թիւն երբ ցանկա-

նում Մի զուտ գեղարուեստա-
կան թերթի անհրաժեշտու-
թիւնը մեղանում շատ նկատելի
է։ Ամէն ինչ ցոյց է ապին որ
Միխիթարեանները կորոյ են քա-
ւարարութիւնն տալ այդ պո-
հանքին. պէտք է ցանկալ որ
« Բազմավէպը » շատ տարա-
ծուի, որպէս զի խմբագրութիւնը
կարգաւոր իրագործել իր միտ-
քը։ Գրական յօդուածներից ու-
շագրութիւն են գրուած շուտ
էնտայի հոգնակար երգիչ Օս-
տիանի « Փնդաղի » թարգմա-
նութիւնը, Լինի « Armenia »
գրքից կտորներ, Դանտեի « Աս-
տուածային կատակերգութիւ-
նը » ։ Կոյեմերից համարում
վերանում է Հ. Ալիշանի վեր-
ջին աշխատութիւնը — « Արշա-
լոյս և Արիւնքի որոնումը Թի-
թեան Հայոց », որ մէջ պատ-
մուած է քրիստոնէութեան
մուտքը Հայաստան։ Սկսուել է
և գիտական յօդուածների շար-
քը. առ այժմ տպուած են
« Աշխարհածնութիւն » և « Այ-
լաւերութիւն » ։ Խմբագրական յօ-
դուածներից ուշագրութեան
արժանի է Նոյեմբերի համա-
րում տպումը « Միեք մեր
թշնամին ! » ։ Այդ տեղ ցոյց է
տուած որ հայր առաջին և ա-
մենաօրինակ թշնամին հայն
է։ Դա նոր միտք չէ, յայտնուել
է շատ անգամ այն օրից, երբ
մեր մէջ սկսուեց իսկական
քննադատող հրապարակախո-
սութիւնը։ Բայց մարեր կան,
որոնց պէտք է շարունակ կրկնել
և « Բազմավէպը » կրկնում է
մի դաս ութութեամբ ու խոսու-
թեամբ, որ պատիւ է քերում
նրա խմբագրին։ Այգային մար
մինը լափող անձանի պայա-
րների գէմ չի կայ մի այլ մի-
ջոյց, բայց անհնալ մերկա-
ցումներից, ինտ աղղղայլ ալ-
բող բուժական գեղերից։ Ու-
րախայի է որ համարակն բնու-
դատական խաղը տեղ է գաւա-
նում և մեր վանկան գրակա-
նութեան մէջ ։»

Մուրմ 1901 թ. 11

Եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ « ԲԱԶՄԱ-
ՎԷՊ » Ի ՈՐԲՈՒՆԻ Ի ՄԻԽԻ-
ԹԱՐ, 48 ԵՒ « ԳԵՂՈՒՆԻ Ի »